

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»**

Кафедра журналістики

Руслана Савчук

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ПРАКТИЧНА СТИЛІСТИКА»

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА»**

**Івано-Франківськ
2019**

УДК 82'42:070(072)

ББК 81.2Укр

*Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
(протокол № 6 від 28 лютого 2019 р.)*

Рецензенти:

В. В. Різун – професор, доктор філологічних наук, директор Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

І. О. Бабій – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Савчук Р. Л. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Практична стилістика» для студентів IV курсу спеціальності «Журналістика» / Руслана Любомирівна Савчук. – Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2019. – 64 с.

Методичні рекомендації містять відомості про структуру курсу «Практична стилістика», плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, теми повідомлень, список рекомендованої літератури, короткий термінологічний словник, програмові вимоги до іспиту.

Видання підготовлено для студентів IV курсу спеціальності «Журналістика».

ЗМІСТ

Вступ.....	4
<i>Практичне заняття № 1. Практична стилістика як навчальна дисципліна.....</i>	<i>7</i>
<i>Практичне заняття № 2. Основні поняття стилістики.....</i>	<i>9</i>
<i>Практичне заняття № 3. Фоностилістика.....</i>	<i>14</i>
<i>Практичне заняття № 4. Лексична стилістика.....</i>	<i>17</i>
<i>Практичне заняття № 5. Лексичні засоби стилістики.....</i>	<i>21</i>
<i>Практичне заняття № 6. Фразеологічна стилістика.....</i>	<i>25</i>
<i>Практичне заняття № 7. Граматична стилістика. Словотворчі та морфологічні засоби стилістики.....</i>	<i>27</i>
<i>Практичне заняття № 8. Синтаксичні засоби стилістики.....</i>	<i>29</i>
<i>Практичне заняття № 9. Тропеїчні та образно-фігуральні засоби як лінгвостилістична категорія.....</i>	<i>31</i>
Короткий термінологічний словник.....	35
Програмові вимоги до іспиту з курсу «Практична стилістика».....	59

ВСТУП

Предметом вивчення курсу «Практична стилістика» є аналіз особливостей функціонування мовних засобів у різних стилях мови – публіцистичному, науковому, офіційно-діловому, художньому, розмовному, конфесійному та епістолярному (дослідження лінгвозасобів із погляду необхідності чи доцільності їх використання у певних стилях, відбору з-поміж однотипних одиниць).

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Практична стилістика» тісно пов'язаний із навчальними дисциплінами «Мова ЗМІ», «Культура усного публічного мовлення», «Культура мови та типологія помилок у ЗМІ», «Українська мова у професійному спілкуванні». «Практична стилістика» також перебуває у зв'язку з багатьма суміжними дисциплінами: літературознавством, філософією, логікою, риторикою, соціолінгвістикою, психолінгвістикою, естетикою тощо.

Мета курсу «Практична стилістика» – ознайомити студентів із основами стилістики української мови, стилістичною системою в її довершеній, поліфункціональній формі; домогтися засвоєння основних понять теоретичної та практичної стилістики, а також оволодіння стилістичними нормами літературної мови; виробити чуття естетики мови; сприяти формування усвідомленої висококультурної національно-мовної особистості журналіста.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- вивчення особливостей і рис різних функціональних стилів;
- вивчення стилістичних засобів творення різностильових текстів, мовних і позамовних чинників їх добору;
- формування навичок добору потрібних засобів мови через зіставлення їх із наявними варіантами;
- вироблення умінь аналізувати й творити різностильові (різножанрові) тексти.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- основні поняття і категорії стилістики (понятійний апарат, лінгвостилістичну термінологію: функціональний стиль, стиль мови і

стиль мовлення, конотація, стилістичне значення, стилістичні засоби, стилістема, стилістичні норми, експресивність тощо);

- основні принципи та критерії класифікації та внутрішньо-жанрової диференціації стилів;

- формування і становлення функціональних стилів української літературної мови, основні етапи їх розвитку;

- систему стилів сучасної української мови, їхні мовностильові особливості, співвідношення функціональних стилів і форм мовлення, процеси взаємодії стилів та їх цілісність;

- норми сучасної української літературної мови (як усного, так і писемного мовлення);

- стилістичні ресурси мови та закономірності функціонування мовних одиниць усіх рівнів у межах кожного зі стилів;

вміти:

- виділяти різностильові тексти сучасної української літературної мови, характеризувати їх особливості;

- аналізувати різностильові тексти, визначаючи підстилі, жанри, основні засоби творення, можливі помилки та способи їх уникнення;

- помічати й оцінювати стилістичні ефекти в тексті та виявляти стилістичні засоби, за допомогою яких вони досягаються;

- досконало володіти стилістичними прийомами та способами використання мовних ресурсів залежно від комунікативної ситуації;

- свідомо добирати найдоцільніші фонетичні, лексичні, фразеологічні та граматичні засоби в усному та писемному мовленні відповідно до задуму, стилю й експресивно-емоційної спрямованості висловлювання;

- писати публіцистичні тексти, добираючи відповідні мовні засоби, виражаючи своє ставлення, враховуючи ситуацію спілкування, зокрема адресата;

- виконувати стилістичний аналіз тексту різностильової приналежності;

➤ диференціювати стилістичні помилки і виправляти їх, редагувати тексти.

Форма контролю – екзамен, який складається із теоретичних питань та практичних завдань (у формі тестів).

У навчально-методичному виданні подано плани практичних занять із дисципліни «Практична стилістика», завдання для самостійної роботи, теми повідомлень, список рекомендованої літератури до кожного практичного заняття, короткий термінологічний словник та програмові питання до іспиту.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Практична стилістика як навчальна дисципліна

1. Стилiстика як лiнгвiстична наука та навчальна дисциплiна. Предмет i завдання стилiстики. Взаємодiя з iншими науками i навчальними дисциплiнами.
2. Структура стилiстики. Практична стилiстика як навчальна дисциплiна.
3. Методи лiнгвостилiстичних дослiджень.
4. Коротка iсторiя стилiстичної науки. Стилiстика в Україні.

Завдання:

1. З'ясуйте, як взаємодiє стилiстика з мовними рiвнями.
2. Охарактеризуйте мову i стиль iнформаційних програм (на ваш вибiр) на українському телебаченні.
3. Визначте основні вимоги до мовлення в живому ефiрi телевiзійних журналістів.
4. Запишіть 5-6 висловiв вiдомих науковцiв, діячiв культури, письменникiв, журналістів про багатство стилiстичної системи української мови, її мовно-виражальних засобiв.

Теми повiдомлень:

1. Теоретична й практична стилiстика: порiвняльний аналіз.
2. Найважливіші дослiдження з практичної стилiстики.

Список рекомендованої лiтератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилiстика i культура української мови : навч. посiб. / Н. Д. Бабич. – Львiв : Свiт, 2003. – 431 с.
2. Волкотруб Г. Й. Практична стилiстика української мови : навч. посiб. / Г. Й. Волкотруб. – Тернопiль : Видавництво «Пiдручники i посiбники», 2008. – 256 с.
3. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.

4. Єрмоленко С. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження / С. Єрмоленко // Мовознавство. – 2005. – № 3–4. – С. 112–125.
5. Капелюшний А. О. Стилістика й редагування: Практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
6. Капелюшний А. О. Телебачення прямого ефіру: практика мовлення, типові помилки : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2011. – 400 с.
7. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
8. Мацько Л. І. Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
9. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Основні поняття стилістики

1. Норми сучасної української літературної мови. Роль ЗМІ в поширенні норм української літературної мови.
2. Стилї сучасної української літературної мови: розмовний, офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній, епістолярний, конфесійний.
3. Експресивні стилі. Індивідуальний стиль. Стиль викладу.
4. Контекст. Експресивність. Конотація. Колорит. Орнаментика.

Завдання:

1. Доберіть із публіцистичних текстів приклади для ілюстрування всіх типів мовних норм.
2. Запишіть текстові зразки різних стилів сучасної української мови (з урахуванням підстилів). Проаналізуйте їх.
3. Із наведених ознак виберіть ті, що становлять специфіку художнього та публіцистичного стилю. Розкрийте зміст цих ознак:
 - поєднання естетичної та комунікативної функцій;
 - поліфункціональність;
 - варіантність засобів;
 - милозвучність;
 - історизм;
 - унормованість;
 - загальнонаціональна форма існування;
 - наявність галузевих терміносистем;
 - існування в усній і писемній формах;
 - наявність територіальних діалектів;
 - функціонування в галузі державної та політичної діяльності;
 - наддіалектна форма існування;
 - образність;
 - поетичність;
 - емоційно-експресивна лексика.

4. З'ясуйте, які поняття характеризують представлені твердження:
- а) різновид національної мови, що є засобом спілкування в географічно обмежених мовленнєвих колективах;
 - б) сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і метою висловлювання;
 - в) властивий художникові слова чи іншому носієві мови стиль, який стає об'єктом дослідження лінгвістів.
5. Розкрийте зміст понять: *стиль життя, стиль поведінки, стиль праці, стиль керівництва, стиль одягу, архітектурний стиль, індивідуальний стиль письменника, стиль мовлення, стиль розмови, функціональний стиль літературної мови.*
6. Зафіксуйте із текстів ЗМІ приклади із *узואальною та окаяональною конотацією.*
7. Знайдіть у текстах ЗМІ уривки, які репрезентують колорити: *розмовності, пісенності, фамільярності, вульгарності, фольклорності, інформативності, офіційності, урочистості, інтимності, ласкавості, іронічності* тощо.
8. Визначте стиль наведеного тексту. Назвіть основні стильові ознаки, проаналізуйте мовні засоби.

Як використовувати блоги

Десь зо п'ять років тому блоги потрапили до набору інструментів, якими користуються західні журналісти як для збирання, так і для публікування інформації. Період адаптації був дуже короткий, і блоги швидко перетворилися на буденне знаряддя, яким за потреби користуються щодня. Як українським журналістам підступитися до блогів? Перш за все блоги можуть бути джерелом інформації. Тут можна натрапити на випадкові інсайди і натяки балакучих працівників компаній. Історії з онлайн-ових щоденників можуть доповнити матеріали чи стати їхньою основою. Інструменти роботи з блогами дозволяють моніторити настрої читачів – що хвилює людей, які теми викликають найбільший інтерес. Особливо блогери можуть допомогти локальним ЗМІ, б'ючи на сполох у «гарячих точках», які б інакше довго залишалися поза увагою журналістів.

В Україні нарешті з'являються тематичні блоги експертів, які відстежують галузі своєї спеціалізації. Це хороші джерела для вивчення певного питання й актуальних тенденцій, і журналісти часто стають постійними читачами подібних блогів. Загалом це також спосіб розширити коло знайомих і контактів у різних сферах.

Краса блогів у тому, що це дуже особистісне джерело комунікації – люди відверто пишуть те, що думають, у що вірять. Але через це у блогах багато неточностей і хибних суджень. Також трапляються фальсифікації та провокації звичайних громадян заради порожнього інтересу чи щоби поглузувати з інших, включаючи недбалих журналістів, які передруковують байки. Тому інформацію, надібану в блогосфері, потрібно обов'язково перевіряти. А вже після цього її можна використовувати і навіть посилатися на блоги як першоджерело.

Журналіст зможе ефективніше користуватися блогами і взагалі зрозуміти і відчувати, як працює цей вид медіа, якщо сам почне вести блог. Наприклад, власний блог можна використовувати як портфоліо, збираючи свої матеріали, опубліковані у різних ЗМІ, якщо угода з видавцем не забороняє подібний передрук. Журналіст може відкрити блог будь-де в Інтернеті з власної ініціативи або може писати у спеціальному розділі на сайті свого ЗМІ.

Перші редакційні блоги у західних газетах з'явилися, коли там відчували конкуренцію з боку популярних блогів, які відтягували на себе увагу читачів, особливо в темах новинок технологій і політики. Згодом блоги перетворилися на обов'язковий розділ будь-якої онлайн-газети. В Україні тільки на початку 2006 року відкрилися перші журналістські блоги на сайті «Кореспондента», а минулого року це стало загальним трендом нашого медіа-ринку.

Чим корисні блоги для сайту ЗМІ? Більше матеріалів, урізноманітнення тематики, інтерактивність, зворотній зв'язок і критика, збільшення індексу цитування сайту – це призводить до зростання відвідуваності та глибини перегляду сайту, що зрештою позначається і на прибутках від реклами. Зараз майже всі блоги в українських онлайн-газетах – це персональні колонки журналістів, а

також запрошених експертів і відомих особистостей. Незабаром усі наші публічні особи запишуться у блогери, і редакторам доведеться полювати на ще «необлагороджених» зірок, щоби розширити пул своїх авторів. Крім того, читачам нарешті може набриднути читати 15 суб'єктивних поглядів на ту саму проблему.

Варто нашим газетярям звернути увагу і на незахідний досвід – блоги на сайтах закордонних ЗМІ присвячені переважно конкретній тематиці, а не роздумам журналістів про все на світі. Під тиском моди половина вітчизняних ЗМІ, що завела собі «блоги», зробила це поспіхом і не розуміючи, що воно таке і як із ними далі жити. Щоби блогери не підняли на глум спроби редакції, можна призначити людину, відповідальну за запровадження і розвиток розділу блогів. І не забути виділити їй відповідні повноваження та ресурси – принаймні, робочий час для виконання нових обов'язків і здобуття знань, яких не вистачає. Адже блоги – це такий самий повноцінний розділ на сайті, як і будь-який інший, і редакція несе повну відповідальність за те, що там опубліковано. Той же «головний блогер» сайту розробить систему мотивації для дописувачів і редакційну політику, що відповідає практиці цього ЗМІ. І для нього в напрямку новітніх медіа ще буде багато справ, адже протягом кількох останніх років з'явилося чимало інструментів, що полегшують читачам взаємодію із сайтом ЗМІ і приваблюють додаткових відвідувачів, проте досі відсутні на вітчизняних новинних сайтах (М. Пуговський).

Теми повідомлень:

1. Короткі відомості з історії розвитку стилів.
2. Поняття стилістичної норми. Стилiстичні помилки у публіцистичних текстах.
3. Стилiстема як мовна одиниця.
4. Експресія як інтенсифікація виразності мовлення.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Г. Й. Волкотруб. – Тернопіль : Видавництво «Підручники і посібники», 2008. – 256 с.
3. Глушкова Т. Мовні та екстралінгвальні чинники творення ідіостилю газети / Т. Глушкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Журналістика. – 2006. – Вип. 14. – С. 13–15.
4. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.
5. Капелюшний А. О. Стилiстика й редагування: Практичний словник-довiдник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
6. Капелюшний А. О. Телебачення прямого ефіру: практика мовлення, типові помилки : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2011. – 400 с.
7. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
8. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
9. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Фоностилістика

1. Фоностилістика. Основні засоби фоностилістики.
2. Евфонія як галузь фоностилістики. Засоби досягнення милозвучності й фонетичні синоніми.
3. Фоніка. Особливості звукового символізму. Експресивні можливості звуків.

Завдання:

1. Наведіть приклади стилістичних можливостей фонетичних засобів (*звуковий повтор, алітерація, монафони, паліндром, асонанс, анафора, епіфора, епанода, композиційний стик, кільце (анепіфора), тавтологія, полісиндетон*) у публіцистичних текстах.
2. Охарактеризуйте поняття *евфонічності*. Які засоби евфонічності притаманні українській мові?
3. Випишіть із газет 5-6 речень із порушенням норм милозвучності.
4. Запишіть текст, розкриваючи дужки. Поясніть свій вибір звукових варіантів слів.

Хлопець сидів, (обі,обій,об)нятий м'якою радістю: широкий світ клався йому (перед,переді,передо) очі. Здало(ся,сь) йому, що вийшло (із-за,з-за) хмари сонце, (і,й) він побачив себе загорненим (у,в) хмару (в)огненного світла. Озирнув(ся,сь), бо подумав, що жінки перестарали(ся,сь) там, на кухні, (і,й) запалили дім, але палала (в,у)же ціла (в)улиця і (в,вв,ув)есь краєвид (перед,переді) очима. Тоді він зрозумів, що світло горить (у,в) ньому самому. Мозок його освітила миттєва блискавка – чудове сяйво (у,в)війшло (в,у) його душу, запліднивши навіки його життя. (В,у) серце (в,у)пала іскра блаженства, залишивши (в,у) ньому назавжди відчуття неба. Звів очі (й,і) пізнав раптом космос, повний нескінченного простору, густо заповнений круглими темними та ясними тілами. Погідний ритм (у,в)пізнав він (у,в) (в,у)сьому – там, (у,в) небі, (і,й) тут, на землі: рух планет, соку (і,й) крові, рух живих та мертвих тіл. Він збагнув

раптом: не мертвий світ лежить навколо нього, а жива тремтлива матерія, що виповнює небо, землю (і,й) (в,у)се, що є. Живу присутність він (у)пізнав (в,у)сьому, і це наповнило його справжнім щастям. Зрозумів: (у,в)есь світ дивовижно (у,в)ладжено (і,й) (в,у)се діє співмірно до добра кожному, а основним принципом світу є все-таки любов. За кілька секунд побачив (й,і) пізнав більше, ніж за (в,у)сі десять років своїх мандрів. Від цього затремтіли (у,в) нього ніздрі, а очі пролляли туди, на вулицю, яку нещодавно так пильно озирали, (в,у)сю його любов, тугу, занепокоєння та біль. Рука його мимохіть потяглася, щоб натрапити на олівця чи ручку, але завмерла (в,у) повітрі.

– Тільки не поспішати, – прошепотів він. – Тільки не поспішати! (Уривок із повісті-преамбули до роману балади «Дім на горі» В. Шевчука).

5. Запишіть подані слова, де можливо, доберіть фонетичні варіанти. Складіть зв'язні речення.

Ввійти, вдома, вдосталь, вдумливий, внук, впевненість, вродливий, вступ, вугілля, вулик, вулиця, вуса, вуста, вухо, одімкнути, одламувати, одразу, йти, імла, ржа, спиратися, уважати, удар, удача, уклад, Україна, укус, учений, увесь, угіддя, у цілому, уцент, знов, перед, над, з, ж, би.

6. Охарактеризуйте поняття *звуківідтворення* і *звуконаслідування*.

7. Розкрийте зміст понять *ритм*, *ритмомелодика*.

Теми повідомлень:

1. Українська мова як одна з наймилозвучніших у світі.
2. Проблема евфонізації: історичний аспект.
3. Гаплогія, какофонія, дисонанс, зіяння як фонетичні засоби художньої виразності.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.

2. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Г. Й. Волкотруб. – Тернопіль : Видавництво «Підручники і посібники», 2008. – 256 с.
3. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.
4. Інтонaційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації / А. Й. Багмут, Т. О. Бровченко, І. В. Борисюк, Г. П. Олійник. – К. : Наукова думка, 1994. – 191 с.
5. Іщенко О. С. Голосні звуки української мови залежно від темпу мовлення : монографія / Олександр Сергійович Іщенко. – К. : Інститут української мови НАН України, 2012. – 220 с.
6. Капелюшний А. Причини акцентуаційних помилок у прямоефірному мовленні телевізійних журналістів / Анатолій Капелюшний // Пресознавчі студії: історія, теорія, методологія : зб. праць кафедри української преси і Дослідницького центру історії західноукраїнської преси. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 8. – С. 20–35.
7. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
8. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
9. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
10. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Лексична стилістика

1. Лексична стилістика як розділ практичної стилістики. Загальна стилістична характеристика словникового складу української мови: а) за стилістичним забарвленням; б) за походженням; в) за активністю використання; г) за структурою лексичних значень; д) парадигми слів за лексичними значеннями; е) за сферою використання.
2. Методи дослідження лексичного складу мови.
3. Стилістичне використання багатозначності та омонімії. Омоніми в публіцистичному стилі (на матеріалі регіональних мас-медіа).
4. Паронімія як лексичне й стилістичне явище. Пароніми в публіцистичних текстах.
5. Синоніми в стилістичному аспекті. Типи синонімів. Евфемізми, перифрази та інші стилістичні фігури, що будуються на основі синонімії.
6. Антонімія як лексичне та стилістичне явище. Антоніми загальномовні та контекстуальні. Антитеза, оксиморон та інші стилістичні фігури, що будуються на основі антонімії.

Завдання:

1. Зафіксуйте приклади використання *багатозначності* в текстах регіональних ЗМІ.
2. З'ясуйте: чим відрізняється багатозначність від омонімії?
3. Наведіть приклади стилістичних можливостей *омонімів* (каламбур), *паронімів* (парономазія, паронімічна атракція), *синонімів* (перифрази, евфемізми) та *антонімів* (антитеза, антонімічна іронія, оксиморон, енантіосемія) у текстах регіональних ЗМІ. Проаналізуйте їх.
4. Подані слова-пароніми введіть у речення так, щоб чітко визначалась різниця у їх значенні: *абонент/абонемент*, *адресант/адресат*, *показник/показчик*; *буланий/булатний*, *визначальний/визначний*, *ефективний/ефектний*, *виборний/виборчий*, *декоративний/декораційний*; *путати/плутати*.

5. Знайдіть у поданих реченнях *контекстуальні синоніми*. Проаналізуйте їх стилістичні функції.

А. Тепер, після того, як ми ближче познайомилися з первісним ядром українського руху – лицарською «локальною спільнотою» – можемо, нарешті, продовжити «лінію розмежування» і на сферу власне чуттєву, наш головний предмет, – і розрізнити в культурі тотального (і це правда!) «демократизму» й «народолюбства» два рівнобіжні, «сурядні», паралельно співіснуючі інтелігентські психокомплекси (О. Забужко).

Б. Він говорив про те, що революція змінить достоту хід світової історії, знищить багатих і бідних, забезпечить загальну рівність і зробить для всіх приступними ті тайни людського життя й щастя, що їх він шукав пізнати протягом років свого життя. Задля чого він так багато страждав, трудився й мандрував, зголоднілий, бездомний, нужденний!.. Змінений хід історії розв’яже загадки безперервного двигуна, еліксиру життя й квадратури кола, геометрії, медицини й механіки. Поверне людству й йому улюблених Плутарха й Філона, а може, більш далеких Орфея й Зороастра, давні містерії жерців Халдеї й Єгипту, Каменярів Соломонового храму (В. Домонтович).

В. Останні події у світі ставлять перед людьми творчих професій проблему необхідності творити нову журналістику для нової епохи. Якою вона (журналістика) повинна бути? Не споглядальною, не угодовською, не безпринципною, не байдужою, а пристрасною в пошуку істини, в сприйнятті та об’єктивному передаванні новин, емпатичною (глибоко розуміти й співпереживати проблеми іншого народу, держави, окремої людини тощо). Здатність до емпатії сьогодні розглядають як важливу професійну рису журналіста. Нове тисячоліття має потребу в журналістиці мислячій, генеративній, аксіологічній (ціннісній, вартісній) (М. Яцимірська).

6. До поданих слів доберіть антоніми. Введіть їх у речення та поясніть стилістичні функції у контексті.

Делікатний, розквіт, реальний, солодкий, змінний, лагодити, вечір, захід, ненавидіти, холод, порядок, глибокий, ранній,

прогресивний, гедонізм, мовчати, плач, рівний, орієнтація, густий, рідко, подібний, різниця, розквітлий, об'єднуватися, за, дозвіл, забруднення, забути.

7. Складіть речення, у яких реалізувалися б обидва протилежні значення енантіосемантичних слів: *сходити, з'їжджати, збігати, позичати, прослухати, колись.*

8. Опрацюйте статті:

Полтавець Ю. С. Типи паронімічної атракції в сучасній українській газетній періодиці / Ю. С. Полтавець // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2014. – Вип. 11. – С. 49–58. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nch_pru_10_2014_11_14

Тараненко К. В. Прагматичний аспект структури значення антонімів української мови / К. В. Тараненко // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2012. – Вип. 25. – С. 177–185. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apy1_2012_25_22

Теми повідомлень:

1. Омоніми та пароніми як матеріал для каламбурів.
2. Паронімія як вада тексту в друкованих виданнях.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Г. Й. Волкотруб. – Тернопіль : Видавництво «Підручники і посібники», 2008. – 256 с.
3. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
4. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.

5. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
6. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львів : ПАІС, 2007. – 400 с.
7. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
8. Мацько Л. І. Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
9. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
10. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Лексичні засоби стилістики

1. Групи лексики сучасної української мови за походженням. Інтернаціоналізми, запозичення, власне іншомовні слова, екзотизми, варваризми та їх стилістичні можливості.
2. Старослов'янізми в сучасній українській мові. Критерії використання лексики іншомовного походження.
3. Стилістичні особливості застарілої лексики. Історизми й архаїзми в публіцистичних текстах.
4. Неологізми загальномовні й авторські. Оказіоналізми в засобах масової інформації.
5. Термінологія як компонент української лексики. Роль термінів у різних стилях мови. Особливості використання термінів у публіцистичних текстах.
6. Професіоналізми, їх типи, способи творення, можливості використання. Жаргонізми й арготизми (зіставна характеристика), можливості вживання в окремих функціональних стилях.
7. Діалектизми в номінативній та стилістичній функції. Межі використання розмовних, просторічних та діалектних елементів у літературній мові, зокрема в засобах масової інформації.

Завдання:

1. Зафіксуйте приклади використання різних груп іншомовної лексики (*інтернаціоналізмів, запозичень, власне іншомовних слів, екзотизмів, варваризмів*) у текстах ЗМІ. Проаналізуйте їх.
2. Проаналізуйте регіональне газетне видання (на ваш вибір) за частотністю використання іншомовних слів. Поміркуйте над доцільністю спостереженого слововжитку.
3. З'ясуйте за допомогою «Словника іншомовних слів» значення репрезентованих назв осіб. Визначте наявність власне українських синонімів до цих лексем.

Авторитет, агент, адвокат, аналітик, арбітр, аташе, банкір, бізнесмен, брокер, бюрократ, гарант, депутат, дилер, емігрант,

іммігрант, інспектор, інсайдер, клерк, лідер, лобіст, менеджер, мер, оптант, персона грата, персона нон грата, спікер, юрисконсульт.

4. Наведіть приклади використання *історизмів, архаїзмів, неологізмів* (загальномовних та індивідуально-авторських) у регіональних публіцистичних текстах. Визначте їх власне номінативні та стилістичні функції.

5. Зафіксуйте приклади стилістичних функцій мовних одиниць, приналежних до лексики обмеженої сфери вживання, зокрема *термінів та професіоналізмів* у публіцистичному стилі (на матеріалі регіональних ЗМІ).

6. Наведіть приклади функціонування *розмовної, просторічної та діалектної лексики* в художньому та публіцистичному текстах. Зробіть порівняльний аналіз.

7. Випишіть із тексту *жаргонну лексику*. Проаналізуйте особливості її використання та прийоми введення в текст. З якою метою вжито жаргонізмів в публіцистичному стилі?

Інтернет відносно швидко стає своєрідним засобом масової інформації, набагато перевершуючи за потенційними можливостями TV, щоденні газети й «канонічні» інформаційні агентства. Це нове, дуже агресивне інформаційне середовище, що функціонує в режимі он-лайн. Новини стрімко вводяться в рядок, на ходу опрацьовуються, ілюструються й виносяться на інтерактивне обговорення в форуми. Тож коли на початку жовтня «ліг» сервер провайдера «Golden Telecom» (у просторіччі – Голден), ця подія не пройшла непоміченою. На 4–5 днів із павутиння вилетіло відразу кілька віртуальних мас-медіа, що входили в першу двадцятку українського рейтингу сайтів «Ping» у розділі «Засоби масової інформації».

І ось сумлінний «юзер» намагається відкрити веб-сторінку «Української правди» (головний редактор – Олена Притула), а замість нового дизайну сайта бачить чорний і жирний напис: «Error 415». Аналогічна доля спіткала інтернет-видання Part.org, Версії.com і Магнолія-ТВ. Усі вони «хостилися» (виходили в Інтернет-простір) у Голдені. Слід зазначити, що втрата «хостингу» для віртуальних медіа

– це катастрофа. Можна провести таку аналогію: редакція якоїсь традиційної (не віртуальної) газети готує матеріали, верстає «білки», виводить їх на плівки, їх везуть у друкарню, а там кажуть: сорі, у нас друкарська машина загнула. Номер не виходить, читач підозрює найгірше і втрачає довіру до видання. Приблизно те саме сталося у віртуальному світі. «Згоріла» інтернет-друкарня. Сайти відрізало від звичного середовища. Вони почали падати в рейтингах, втрачати користувачів, а це рівнозначно повноцінному «харакірі». Стільки сил і коштів витрачено на розкручування сайта, і раптом усе летить коту під хвіст. Звісно, можна поміняти провайдера, але проблема в тому, що в нього зберігається не просто «електронний скелет» веб-сторінки, а весь архів видання. Крім того, досить багато часу поглине технічний бік справи. Саме тому багато інтернетників сиділи й метикували: чи рвонути від Голдена, чи зачекати... (З газети).

8. Опрацюйте статті:

Арешенкова О. Ю. Неологізми як засіб увиразнення рекламних текстів / О. Ю. Арешенкова // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2013. – Вип. 9. – С. 473–479. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2013_9_70

Левченко Т. Функціонально-стилістичні вияви жаргонної лексики в газетно-публіцистичному стилі / Тетяна Левченко // Волинь філологічна: текст і контекст. – 2013. – Вип. 15. – С. 155–165. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2013_15_20

Степанова О. І. Стилістична оцінка запозичень у сучасному мовленні / О. І. Степанова // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2012. – Вип. 31. – С. 102–105.

Фіголь Н. М. Новотвори на сторінках сучасної періодики / Н. М. Фіголь // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2008. – Вип. 15. – С. 9–103. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2008_15_14

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Бибик С. П. Словник іншомовних слів. А–Я : тлумачення, словотворення та слововживання. Близько 35 000 слів і словосполучень / С. П. Бибик, Г. М. Сюта ; За ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків : Прапор, 2012. – 623 с. – (Бібліотека державної мови).
3. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
4. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
5. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львів : ПАІС, 2007. – 400 с.
6. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
7. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
8. Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. – Ужгород : Закарпаття, 2007. – 224 с.
9. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Соціяльна диференціяція української мови : монографія / Л. Ставицька ; Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Ін-т Критики, НАН України, Ін-т укр. мови. – К. : Критика, 2005. – 464 с.
10. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Фразеологічна стилістика

1. Фразеологічна стилістика та її одиниці (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення, прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми тощо). Функціонування фразеологізмів у різних стилях.
2. Багатозначність стійких словосполучень. Стилiстична роль багатозначності, синонімії й антонімії фразеологізмів. Міжмовні фразеологічні відповідники.
3. Стилiстичні особливості трансформованих фразеологізмів у публіцистичних текстах.
4. Образність як домінантна риса фразеологізмів.

Завдання:

1. Запишіть 10 фразеологізмів для заголовків газетних текстів.
2. Наведіть приклади стилістичних можливостей *фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів, афоризмів, сентенцій, парадоксів, ремінісценцій* у публіцистичних текстах.
3. Зафіксуйте приклади стилістичного використання *трансформованих фразем* у друкованих регіональних виданнях.
4. Опрацюйте статті:

Абрамчук О. В. Крилаті вислови у ЗМІ / О. В. Абрамчук // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2490>

Назаренко О. Міжтекстова взаємодія в газетному тексті / Оксана Назаренко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2016. – № 33. – С. 120–130. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvzn_2016_33_13

Теми повідомлень:

1. Розмовно-побутові фразеологізми.

2. Фольклорні та народнопоетичні фраземи.
3. Книжні фразеологічні одиниці.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Г. Й. Волкотруб. – Тернопіль : Видавництво «Підручники і посібники», 2008. – 256 с.
3. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
4. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.
5. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львів : ПАІС, 2007. – 400 с.
6. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
7. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : пiдручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
8. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : підручник / М. І. Пентилюк. – К., 1994. – 240 с.
9. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : пiдручник / О. Д. Пономарiв. – Тернопiль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
10. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Граматична стилістика.

Словотворчі та морфологічні засоби стилістики

1. Граматична стилістика як синтез морфемно-словотвірної, морфологічної та синтаксичної стилістики. Стилiстичні функції засобів словотвору (афіксація, осново- та словоскладання тощо).
2. Морфологічні засоби стилістики. Стилiстичне використання граматичних форм іменників та прикметників.
3. Стилiстичний потенціал займенників та числівників.
4. Стилiстичні функції дієслів (дієприкметників, дієприслівників) та прислівників.
5. Стилiстичне використання службових слів (прийменників, сполучників, часток).
6. Стилiстичні можливості вигуків.

Завдання:

1. Знайдіть та запишіть приклади використання стилістично маркованих словотворчих засобів у публіцистичних текстах.
2. З'ясуйте: чи однакові функції виконують складні слова у різних стилях? Аргументуйте відповідь прикладами.
3. Зафіксуйте приклади стилістичного використання морфологічних засобів (*іменникових та прикметникових форм, числівників, займенників, дієслівних форм (дієприкметників та дієприслівників), прислівників, прийменників, сполучників та часток*) у текстах регіональних ЗМІ.
4. Наведіть приклади стилістичних можливостей *вигуків* у мові регіональних ЗМІ.

Теми повідомлень:

1. Стилiстичне забарвлення афіксів у художніх, публіцистичних, наукових, ділових та розмовних текстах.
2. Осново- і словоскладання як засіб стилізації. Абревіація.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
3. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львів : ПАІС, 2007. – 400 с.
4. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
5. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
6. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : підручник / М. І. Пентилюк. – К., 1994. – 240 с.
7. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
8. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Синтаксичні засоби стилістики

1. Стилiстичнi ресурси простого речення у публiцистичному стилi. Порядок слiв у простому реченнi. Стилiстичнi особливостi використання односкладних речень.
2. Стилiстика складного речення. Стилiстична роль компонентiв ускладнення речення.
3. Стилiстичнi функцiї прямої, непрямої та невласне прямої мови. Способи передачі чужої мови в офіційно-ділових, наукових та публіцистичних текстах. Роль прямої мови в публіцистичних текстах.
4. Монолог, діалог, полілог у різних стилях мови. Особливості діалогу в художніх та публіцистичних текстах. Композиційні та стилістичні функції полілогу.
5. Стилiстика складних синтаксичних сполук. Період як особлива синтаксична конструкція. Структура та види періодів.

Завдання:

1. Випишіть із публіцистичних текстів 5-6 контекстів із *обірваними реченнями*. Проаналізуйте їх.
2. Зафіксуйте приклади стилістичного використання складних речень (*складносурядних, складнопідрядних, безсполучникових*) у публіцистичних текстах.
3. Випишіть із друкованих регіональних ЗМІ текстові фрагменти із *прямою та непрямою мовою*. Проаналізуйте їх стилістичні функції.
4. Зафіксуйте приклади *періоду* як стилістичної фігури із текстів регіональних ЗМІ.

Теми повідомлень:

1. Стилiстичне використання синонімічних та паралельних синтаксичних конструкцій у різних функціональних стилях.
2. Стилiстичнi функцiї неповних речень у публiцистичних текстах.
3. Стилiстична роль відокремлених членів речення у текстах ЗМІ.

4. Надфразна єдність. Стилiстичнi засоби органiзацiї надфразної єдностi.

Список рекомендованої лiтератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилiстика i культура української мови : навч. посiб. / Н. Д. Бабич. – Львiв : Свiт, 2003. – 431 с.
2. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.
3. Капелюшний А. О. Практична стилiстика української мови : навч. посiб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львiв : ПАiС, 2007. – 400 с.
4. Климова К. Я. Практична стилiстика сучасної української мови : навч. посiб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – 142 с.
5. Мацько Л. I. Стилiстика української мови : пiдручник / Л. I. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. I. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
6. Пентилюк М. I. Культура мови i стилiстика : пiдручник / М. I. Пентилюк. – К., 1994. – 240 с.
7. Пономарiв О. Д. Стилiстика сучасної української мови : пiдручник / О. Д. Пономарiв. – Тернопiль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
8. Українська мова : енциклопедiя / [редкол. : Русанiвський В. М., Тараненко О. О. (спiвголови), Зяблюк М. П. та iн.]. – [2-ге вид., випр. i доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» iм. М. Бажана, 2004. – 824 с. : iл.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тропеїчні та образно-фігуральні засоби як лінгвостилістична категорія

1. Тропи. Характеристика основних тропів, їх уживання в різних стилях української мови.
2. Стилістичні фігури, їх класифікація. Особливості функціонування в текстах ЗМІ.
3. Стилзація. Види стилзації.
4. Особливості стилістичного аналізу тексту.

Завдання:

1. Зафіксуйте приклади використання тропів (*епітет, порівняння, метафора, персоніфікація, алегорія, образи-символи, метонімія, синекдоха, гіпербола, мейозис, літота*) у заголовках регіональних газет.
2. Наведіть приклади використання стилістичних фігур (*еліпсис, замовчування, анафора, епіфора, епанафора, анепіфора, повтор, тавтологія, плеоназм, ампліфікація, градація, парцеляція, асиндетон, полісиндетон, риторичне звертання, риторичне запитання, рефрен, лейтмотив*) у заголовкових комплексах регіональних ЗМІ.
3. Проаналізуйте за поданою схемою самостійно дібраний текст. Визначте, до якого функціонального стилю він належить, якими мовностилістичними засобами це аргументується.

Схема стилістичного аналізу тексту

1. Тема, комунікативна мета тексту (обмін інформацією, популяризація наукових знань, вплив на свідомість адресата, переконання його в правильності своєї думки, вираження автором власних емоцій, вплив на чуттєву сферу читача тощо).

2. Стель, підстель, жанр.

✓ Науковий (підстелі та жанри: власне науковий (монографія, рецензія, наукова доповідь, курсова й дипломна роботи, реферат, тези), науково-навчальний (навчальні підручники, посібники, лекції, доповіді, бесіди), науково-популярний (журнали,

книги тощо).

✓ Публіцистичний (підстилі та жанри: газетно-журнальний, художньо-публіцистичний (памфлети, фейлетони, політичні доповіді, нариси тощо), науково-публіцистичний (стаття у пресі, літературно-критичні статті, огляди, рецензії, репортаж тощо).

✓ Художній (підстилі та жанри: епічний (прозові: оповідання, казка, роман, байка, повість тощо), ліричний (поезія, поема, балада, пісня, епіграма тощо), драматичний (драма, трагедія, комедія, мелодрама); комбінований (ода, художня публіцистика, усмішка тощо).

✓ Розмовний (підстилі: розмовно-літературний, розмовно-побутовий, розмовно-офіційний; в межах якого стилю використовується і з якою метою – вказати).

✓ Офіційно-діловий (підстилі та жанри: адміністративно-канцелярський (офіційна кореспонденція, договір, контракт, заява, автобіографія, доручення тощо), законодавчий (конституція, закон, указ, статут, постанова), дипломатичний (конвенції – міжнародні угоди, комюніке – повідомлення, звернення, протоколи, меморандуми, договори, заяви, ультиматуми), юридичний (акт, позовні заяви, протокол, постанова, запит, повідомлення тощо).

✓ Епістолярний (листи) та конфесійний стилі (церковні тексти).

3. Колорит (піднесений, урочистий, книжний, офіційний, інформативний, розмовний, пісенний, фольклорний, дружній, інтимно-ласкавий жартівливий, іронічний, сатиричний, фамільярний тощо) та **стилізація** (історична, фольклорна, народнорозмовна, соціальна, жанрова тощо).

4. Виразальні засоби мови тексту, їх стилістичні функції:

а) фонетичні виразальні засоби (свідоме обрання варіанта норми з метою милозвучності, порушення фонетичних норм у тексті, мета автора):

- ✓ алітерація, асонанс;
- ✓ анафора; епіфора;
- ✓ оноματοпея (звуконаслідувальні слова) та ін.;

б) лексичні виражальні засоби:

- ✓ загальноновживана лексика;
- ✓ застаріла лексика: історизми, архаїзми; старослов'янізми; неологізми, okazіоналізми;
- ✓ стилістично-маркована лексика (термінологічна, професійна, розмовна, емоційно забарвлена лексика, інтернаціоналізми, суржик, просторіччя, вульгаризми, варваризми, арготизми, жаргонізми тощо);
- ✓ омоніми або слова, здатні вступати в омонімічні відношення;
- ✓ синоніми (лексичні, контекстуальні, абсолютні, стилістичні); градація; евфемізми;
- ✓ антоніми (лексичні, контекстуальні); антитеза; оксиморон;
- ✓ запозичена лексика; екзотизми; макаронізми;
- ✓ пароніми; паронімазія (паронімічна атракція);

в) фразеологічні засоби стилістики (фразеологізми (трансформовані фразеологізми), прислів'я, приказки, мовні штампи, крилаті вислови, сентенції, максими тощо);

г) стилістичні можливості словотвору, морфології і синтаксису:

✓ стилістичний потенціал словотвірних засобів (способи деривації в тексті), частин мови (вживання властивих/невластивих певному стилю граматичних категорій, форм); демінутиви; мейозис; асиндетон і полісиндетон;

✓ стилістичні ресурси синтаксису: синтаксичні синоніми, звертання (власне звертання, риторичні звертання), пряма й непряма мова (невласне пряма й вільна пряма мова), період, окличні речення, речення за метою висловлювання (риторичні питання) тощо (вживання властивих/невластивих певному стилю синтаксичних конструкцій); анепіфора, ампліфікація, паралелізм, епанафора, інверсія, парцеляція, плеоназм, тавтологія, рефрен, лейтмотив тощо;

г) стилістичний потенціал пунктуації (вживання одних розділових знаків замість інших, відсутність розділових знаків);

д) художні засоби (тропи):

- ✓ метафора, метонімія, синекдоха, персоніфікація;
- ✓ епітети;
- ✓ порівняння;
- ✓ гіпербола;
- ✓ перифраза;
- ✓ каламбур тощо.

5. З'ясувати, які лінгвістичні рівні домінують у визначенні стилістичних особливостей тексту, з якою метою.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
2. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
3. Дудик П. С. Стилістика української мови : навч. посіб. / П. С. Дудик. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
4. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. / Т. А. Єщенко. – К. : Академія, 2009. – 263 с.
5. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. – Львів : ПАІС, 2007. – 400 с.
6. Климова К. Я. Практична стилістика сучасної української мови : навч. посіб. / К. Я. Климова, П. Ф. Романюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 142 с.
7. Мацько Л. І. Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
8. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
9. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АБЗАЦ – частина тексту (або весь текст) від одного відступу до другого, яка містить одне, кілька чи й багато пов'язаних логічно речень, що становлять певне відносно завершене семантичне і граматичне ціле.

АБРЕВІАТУРА – скорочене складне слово (іменник), утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення. До абревіатури може входити й ціле слово.

АБСТРАКТНА ЛЕКСИКА – частина лексичної системи мови. До неї можуть належати слова різних частин мови, які виявляють і передають певну абстрактність. Найчастіше це іменники, які називають поняття, що не мають реального втілення, тобто вказують на стан (*сон, тиша*), почуття (*кохання, ненависть*), процес (*хід, біг*), якість (*чорнота, ясність*), риси характеру (*доброта, злоба, вихованість*), різні вияви інтелектуального рівня людини (*знання, розум*), відносини між особами, народами (*дружба, мир*), поняття етикету (*вітання*).

АВТОР – особа, яка сама створила певний писаний твір: науковий, художній, мистецький тощо; особа, якій належить певний винахід, проект і т. ін.

АВТОРСЬКІ СЛОВА – слова, якими автор вводить у текст пряму мову (мовлення); слова, які належать певному авторові і не підлягають змінам.

АКСІОЛОГІЧНІСТЬ – принцип дослідження, спрямований на вияв ціннісних орієнтацій мовця і відображення їх у мові та мовленні. Аксиологічність у мовній системі фіксується у вигляді конотації одиниць (оцінного, емотивного компонентів), а у висловленні представлена модальністю суб'єктивної оцінки (модусом пропозиції як мисленнєвого аналога ситуації, позначеної висловленням).

АКТИВНА ЛЕКСИКА – запас слів, які мовець найповніше розуміє і найчастіше використовує в своєму усному й писемному мовленні.

АКТУАЛІЗАЦІЯ – змістове та інтонаційне виокремлення мовних одиниць з певною комунікативною метою.

АКЦЕНТОЛОГІЧНА СТИЛІСТИКА – галузь лінгвістичних знань про норми і стилістично-функціональну важливість усталеного в літературній мові наголошування слів: наголошування голосних у складі слів і логічне виділення слова в контексті, в реченні.

АЛЕГОРІЯ – спосіб художньо-стилістичного зображення, який має в своїй основі приховування конкретної особи (осіб), явищ, предметів під певними конкретними художніми образами: *осел* – тупа впертість.

АЛІТЕРАЦІЯ – поетично-стилістичний прийом добору слів, який полягає в повторенні однотипних за певною ознакою приголосних звуків – в одному чи кількох рядках – з метою посилення, підвищення інтонаційної виразності вірша, а на цій основі і його емоційності, значеннєвої важливості.

АЛОГІЗМ – що-небудь нелогічне, нерозумне, навіть безглузде; сполука суперечливих понять, порушення логічних зв'язків задля створення певного смислового й стилістичного ефекту.

АМПЛІФІКАЦІЯ – стилістичний прийом, який полягає в зумисному нагромаджуванні, нанизуванні однотипних мовних засобів (синонімів, епітетів, порівнянь, антонімів тощо) для підсилення характеристики когось або чогось, доповнення, збагачення висловлюваного.

АНАЛОГІЯ – стилістичний прийом, за якого одне явище розкривається через інше, близьке до нього за певною ознакою.

АНАФОРА (ЄДИНОПОЧАТОК) – стилістичний прийом, створюваний рефреном, який полягає в повторенні тих самих звуків, слів (інколи й речень) на початку двох або кількох суміжних рядків.

АНЕПІФОРА (АНАЕПІФОРА) – стилістична фігура, що поєднує в собі анафору та епіфору: повторення однакових елементів на початку і в кінці декількох паралельних відрізків висловлення з різною серединою. Напр.: *Несу тобі передчуття снігів, І білим холодом зелена пахне м'ята. Некликана, нелюблена, не клята – Несу тобі передчуття снігів* (Л. Голота).

АНТИТЕЗА – мовний зворот, вислів, у якому різко протиставляються думки, явища, риси характеру, поведінка особи тощо з метою посилення враження від мовленого – сказаного чи написаного.

АНТОНІМИ – пари слів, які семантично протилежні одне одному.

АРГОТИЗМИ – ненормативні слова, сполучення слів у мовленні осіб, яких характеризує аморальна, навіть злочинна поведінка: *блатний, по блату* та ін.

АРХАЇЗМИ – застарілі слова, сполучення слів, морфологічні форми слів і синтаксичні конструкції, які належать до пасивної лексики, використовуються зрідка з певною стилістичною, функціонально-виражальною метою.

АСИНДЕТОН (БЕЗСПОЛУЧНИКОВІСТЬ) – стилістична фігура, яка передбачає пропуск єднальних сполучників між однорідними членами речення та сурядними реченнями, що надає розповіді особливої компактності, сприяє відтворенню раптових змін явищ або настроїв тощо.

АСОНАНС – мовно-художній повтор однієї чи кількох голосних фонем у словах, розміщених поряд або з певним віддаленням одна від одної.

АФІКС – загальна назва всіх морфем, крім кореня; службова морфема, частина слова, що змінює лексичне або граматичне

значення кореня (основи) слова, виражає відношення між словами в словосполученні і реченні.

АФІКСАЛЬНА СТИЛІСТИКА – теорія і практика стилістичного використання афіксальних слів, знання функцій (функції), які закріпились за кожним із афіксів – суфіксом, префіксом, флексією.

АФОРИЗМ – короткий влучний, оригінальний вислів, узагальнена глибока думка, зручна для запам'ятовування: *Поспішай повільно* (Октавіан Август).

ВАРВАРИЗМИ – іншомовні слова, які не до кінця засвоєні літературною мовою, зовнішньо певною мірою суперечать її лексико-граматичним нормам, але не мають власне української національно-мовленнєвої заміни.

ВНУТРІШНЄ МОВЛЕННЯ – мовлення-мислення кожної особи про себе, про інших, але тільки для себе.

ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА – семантична і структурна співвіднесеність морфем слова з іншими морфемами цієї ж мови; ознака, покладена в основу номінації при творенні нового лексичного значення.

ВУЛЬГАРИЗМИ – непристойні, лайливі слова, які з моральних причин перебувають поза нормами літературної мови. Вживаються переважно в художніх творах для надання їм побутового колориту і є ознакою низького морального рівня дійових осіб: *Хулігани? Одержать по мордасах!* (П. Загребельний).

ГІПЕРБОЛА – стилістичний прийом надмірного перебільшення позитивних або негативних якостей особи (осіб), предмета, дії задля художнього увиразнення їх.

ГРАДАЦІЯ – стилістична фігура, спосіб мовлення, яким забезпечується його логічна й емоційна єдність, поступовість, і рівномірність у розгортанні подій, образність і виразність: *Так,*

мабуть, і в часи Бояна квітчалася пора весняна, І накрапали молоді дощі, І хмари насувалися в Таращі, І яструби на обрії углибали, І дзвінко озивалися цимбали... (В. Мисик).

ГУМОР – стилістичний прийом комічного сприймання й відображення смішного в житті, характері людини – найчастіше в доброзичливому, жартівливому тоні.

ДЕМІНУТИВИ – виразні стилістичні засоби усного й писемного емоційного мовлення із семантикою зменшеності, пестливості, голубливості, згрубілости, зневажливості, інтимності: *матуся, їстоньки, дідище*.

ДЕСКРИПЦІЯ – мовна конструкція, що замінює власну або загальну назву предмета.

ДІАЛЕКТИЗМИ – нелітературні, ненормативні мовні одиниці, використання яких надає мовленню, зокрема художньому, місцевого колориту, характеризує особу, особливо її літературно-мовленнєву зрілість: *Тут же не покушаєш ані жентиці, ані будза, ані бриндзи, ані бануша* (І. Франко).

ДІАЛОГ – форма усного й писемного мовлення; розмова між двома особами.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення.

ЕВФЕМІЗМИ – слово чи сполучення слів, вислів, які найчастіше сприймаються з позитивною чуттєвістю; милозвучні мовні одиниці. Ними за певних ситуативних умов замінюють лексеми (слова) непристойні, неввічливі, з неприємним забарвленням: *говорите неправду, вигадуйте замість брешете*.

ЕКЗОТИЗМИ – обмежено використовувані зрозумілі іншомовні слова, які слугують стилістичним засобом створення особливого колориту: *аул, бай, фазенда* та ін.

ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА – слова, які не тільки виражають якість поняття, а й мають емоційний відтінок

ЕКСПРЕСІЯ – інтенсивна виразність, емоційність мовлення, створювана певними фонетичними, лексичними, граматичними засобами мови, які стилістично, функціонально завжди перебувають поза межами мислено-почуттєвої нейтральності.

ЕЛПС (ЕЛПСИС) – семантична й синтаксична нестача (але не пропуск) у реченні повного його члена, який зрозумілий, сприймається синонімічно; один із засобів мовленнєвої економії, стислості: *На голові хустиночка. На руках дитина* (Т. Шевченко).

ЕМОЦІЙНА ЛЕКСИКА – слова, що мають у своєму значенні компонент оцінки, виражають почуття, позитивне чи негативне сприймання дійсності.

ЕНАНТІОСЕМІЯ – розвиток у мовної одиниці протилежних значень, поляризація її значень.

ЕПТЕТ – різновид метафори, образне, здебільшого прикметникове означення: *чорні дні, веселе літо*.

ЕПФОРА – стилістичний прийом, протилежний анафорі; повторення однакових звукосполучень, слів, сполучень слів наприкінці віршованих рядків з метою посилення виразності, мелодійності висловлюваного.

ЕТНОГРАФІЗМИ – різновид лексичного діалектизму, назва предмета, поняття, характерного для побуту, господарювання представників певної етнічної групи чи культурно-етнографічного регіону.

ЖАРГОНІЗМИ – позанормативні слова, вживання яких обмежене певним соціальним середовищем (субкультурою) і які виникають у великих, переважно молодіжних, групах мовців, об'єднаних спільними інтересами (фахом, однаковими захопленнями чи уподобаннями, тривалим перебуванням у певному середовищі). Напр.: *адіки* (кросівки фірми «Адідас»), *бабло* (гроші), *в'їжджати* (розуміти).

ЗАГАЛЬНОВЖИВАНА ЛЕКСИКА – слова й лексичні сполучення слів, якими користується кожен, хто володіє певною мовою.

ЗАПОЗИЧЕНІ СЛОВА – іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення, на відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках.

ЗАПОЗИЧЕННЯ – звук, морфема, слово або його окреме значення, фразеологізм, синтаксична конструкція, перенесені з однієї мови в іншу, а також сам процес подібного перенесення. Напр.: *глас* (*голос*) – запозичення із ст.-сл. (давньоболгарської) мови, *директор* – з латинської, *хлопець* – з польської, *майстер* – з німецької.

ЗАСТАРІЛІ СЛОВА – слова, а також їхні окремі значення та номінальні словосполучення, що на даному етапі розвитку мови вийшли із загального вжитку.

ЗВУКОВИЙ ПОВТОР – основний принцип художньої, переважно поетичної, фоніки, зумовлений евфонічною природою української мови та вимогами культури поетичного мовлення. До звукового повтору належать не лише випадки ушляхетненої інструментації (алітерація, асонанс), а й інші форми: звуковий паралелізм, анафора, епіфора, зіткнення, рима, кільце, звуконаслідування тощо.

ЗВУКОВИЙ СИМВОЛІЗМ (ЗВУКОСИМВОЛІЗМ, ФОНЕТИЧНИЙ СИМВОЛІЗМ) – зв'язок між звучанням і

значенням слова, який виникає переважно внаслідок взаємодії різних видів відчуття (моторних, акустичних, зорових і т. ін.), тобто синестезії. Так, поняття «швидкий» може символізуватися в українській мові дрижачим приголосним р, який входить у звукову оболонку слів прудкий, шпаркий, моторний, спритний, мерщій (пор. повільний, охлялий, млявий).

ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНІ СЛОВА – відображення звуків навколишньої дійсності через використання мовцем спеціально дібраних звуків.

ІДІОЛЕКТ – індивідуальний різновид мови, представлений сукупністю різних ознак мовлення окремого носія мови (індивіда).

ІДІОСТИЛЬ (ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ) – мовна практика окремого носія мови; сукупність формальних і стилістичних ознак, що вирізняють індивідуальну мову.

ІНВЕРСІЯ – мовленнєво-стилістичний засіб, який полягає в зміні звичайного, усталеного порядку слів у реченні. Певний член речення (інверсований, протиставлений) інтонаційно виділяється і сприймається мовцями як особливо важливий.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ – слова, запозичені більшістю мов світу з мови народу, який створив чи ввів у загальне використання позначувані ними предмети. В українській мові інтернаціоналізми в основному грецького та латинського походження: *географія, біологія, еволюція, диференціація*.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ – наявність у певному тексті слідів інших текстів.

ІНТОНАЦІЯ – обов'язковий елемент і засіб мови під час її реалізації в усному мовленні; постійний засіб вираження не тільки певного змісту, а й експресивно-емоційних відтінків сказаного окремою особою, певне стилістичне спрямування сутності її мовлення.

ІНШОМОВНІ СЛОВА – слова з інших мов, які, на відміну від запозичених слів, не засвоєні мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження. Це виявляється як у їхній формі, так і у семантиці.

ІРОНІЯ – прихований гумор, глузування; стилістичний прийом, який полягає в невідповідності між прямо висловленим змістом і тією його прихованою сутністю, що легко вгадується.

ІСТОРИЗМИ – слова застарілі або ті, що старіють, які перейшли чи переходять до пасивної лексики через дуже обмежене використання їх у мові у зв'язку із зникненням предметів, явищ, понять, які вони позначають, історизми використовуються переважно в художніх текстах, у яких відтворюється минувшина.

КАЛАМБУР – дотеп, стилістичний прийом, основу якого становить використання різних значень якогось одного слова або кількох семантично різних слів, які схожі фонетично, своїм звучанням: *А хай їй грець, тій Греції!* (Ліна Костенко).

КАЛЬКА – слово (зрідка сполучення слів), яке утворюється буквальним перекладом морфемних частин слова з іншої мови: укр. *від-мін-ник* – з рос. *от-лич-ник*.

КАНЦЕЛЯРИЗМ – слово, стійке словосполучення, граматична форма, конструкція, що є специфічною одиницею офіційно-ділового стилю літературної мови, зокрема його канцелярсько-ділового підстилю.

КЛІШЕ – мовний стереотип, готовий зворот, що використовується в певних умовах і подібних контекстах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА – опорні слова тексту, без яких він неможливий. Як правило, до складу таких слів відносяться назва теми тексту і слова, що виражають головну характеристику цієї теми, – основу авторського задуму.

КНИЖНА ЛЕКСИКА – слова, що вирізняються на тлі стилістично нейтральної лексики літературної мови своїм походженням, особливістю словотвірної будови та вузькою сферою ужитку. Вони вносять у спілкування відтінки офіційності, урочистості, науковості, часом штучності книжної мови.

КОЛОРИТ – стилістичне забарвлення (тональність, реєстр) висловлення, тексту, орієнтоване на його суб'єктивно-оцінне сприймання, на потребу викликати певні емоції, настрої у читача, слухача.

КОНОТАЦІЯ – додатковий семантико-стилістичний відтінок, який накладається на основне значення слова, надає йому певного експресивного, емоційного забарвлення – урочистості, невимушеності, фамільярності тощо.

КОНТЕКСТ – частина тексту, в якій будь-яке слово чи речення реалізується сповна, виявляє свій комунікативний (спілкувальний) потенціал, конкретизується, індивідуалізується семантично й стилістично.

КОНТЕКСТУАЛЬНІ АНТОНІМИ – слова, що набувають протилежного значення тільки в контексті внаслідок переносного вживання слова. Напр., у вислові *Не бійтесь заглядати у словник: це пишний яр, а не сумне провалля* (М. Рильський) завдяки контексту сприймаються як антоніми пари слів *пишний – сумний, яр – провалля*.

КУЛЬТУРА МОВИ – високий рівень розвитку, нормативності мови, всі її усталені ресурси – фонетико-орфоепічні, лексичні, фразеологічні, граматичні й стилістичні.

ЛАПІДАРНІСТЬ – виняткова стислість і чіткість у висловленні думок. Лапідарність властива приказкам, прислів'ям, коломийкам, анекдотам. Напр.: *Риба шукає, де глибше, а людина – де ліпше* (Нар. мудрість).

ЛЕЙТМОТИВ – головна, наскрізна думка тексту, що виражається різними текстовими засобами – лексичними повторами, семантичним зв'язком висловів, зокрема й синонімічних, антонімічних тощо.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ СЛІВ – такі групи повнозначних слів, кожна з яких своєрідна лексично, семантично і за виконуваними стилістичними функціями.

ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА – вчення про функції, зумовлені семантикою слів; комплекс знань про стилістичне використання повнозначних і неповнозначних слів і вигуків.

ЛІТОТА – один із засобів увиразнення мовлення, який полягає в применшенні якої-небудь ознаки предмета.

ЛОГІЧНИЙ НАГОЛОС – знак особливого виділення голосом певного слова в реченні, чим підкреслюється його смислова важливість у структурі речення.

ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – продумане, виважене, семантично й структурно впорядковане мовлення, сутність якого відповідає усталеним реаліям життя.

МАРКОВАНІ СЛОВА – слова, які вживаються переважно в одному чи двох стилях мови, тобто функціонально обмежені, напр.: *річечка*, *річенька* (значення зменшеності, голубливості), *річище* (значення згрубілості, зневажливості).

МЕЛОДИКА МОВЛЕННЯ – інтонаційне оформлення мовленого, говореного, сказаного, яке полягає в зміні висоти голосу усного мовлення, що надає мовленню певного інтонаційного забарвлення, тональності.

МЕТАФОРА – вид тропа, що побудований на основі вживання слів або виразів у переносному значенні за подібністю, аналогією тощо і служить одним із засобів посилення образності й виразності мови. Розрізняють метафори прості, побудовані на зближенні предметів чи

явищ за однією якоюсь ознакою, і метафори розгорнуті, побудовані на різних асоціаціях між предметами і явищами

МЕТОНІМІЯ – лексико-семантичне перенесення назви з однієї групи осіб, предметів, явищ на іншу, яке перебуває з ним у певному зв'язку: *читати Стефаніка* замість *читати твори Стефаніка*.

МОВА – система одиниць спілкування і правил їх функціонування.

МОВЛЕННЯ – конкретно застосована мова, засоби спілкування в їх реалізації.

МОВНА ГРА – усвідомлене відхилення мовця від мовної норми, нетрадиційне (нестандартне, творче) використання мовного знака, часткова мовна неправильність (або незвичність), усвідомлювана і навмисне допущена мовцем для створення дотепних висловлювань, комічного ефекту.

МОВНИЙ СТИЛЬ – сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і цілеспрямованістю висловлювання, його функціональним призначенням.

МОВНІ ОДИНИЦІ – різнотипні елементи мови, кожен з яких представлений певною мовною матерією і виконує тільки йому властиву стилістичну функцію.

МОВОЗНАВСТВО, або ЛІНГВІСТИКА, – одна з гуманітарних галузей знань, об'єктом якої є мова в повному обсязі її властивостей, функцій усіх мовних одиниць.

МОДАЛЬНІСТЬ – функціонально-семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлення до дійсності або суб'єктивну оцінку висловлюваного.

МОНАФОН – повторення слів, що починаються однаковими звуками. Напр.: *Святиться, споконвік святиться Славути синь...*

Стяг... Сонцевіти... Слов'янська світова столиця, Столиць столиця серед світу (А. Мойсієнко).

МОНОЛОГ – мовлення окремої особи, мовлення із самим собою; розгорнуте мовлення в драматичному творі, яке адресується передусім глядачам.

МОРФОЛОГІЧНА СТИЛІСТИКА – вчення про стилістичне використання морфологічних (граматичних) форм слів (*синові і сину та ін.*), про стилістичну своєрідність і важливість слів з певними морфологічними категоріями, значеннями (відмінка тощо).

НАГОЛОС – елемент усного мовлення, виділення найбільш звучної частини слова, який у багатьох випадках використовують для розрізнення семантики слів із тих самих фонем, звуків (*приклад і приклад*).

НАРОДНА ЕТИМОЛОГІЯ – виразно стилістичне явище, яке пов'язане з переосмисленням і ненормативною перебудовою іншомовних (зрідка й рідних) слів за зразком фонетично близьких слів рідної мови. Зв'язок між парами таких лексем суто зовнішній: *гульвар* (ненормативне слово) і *бульвар, скупілянт і спекулянт* та ін.

НЕВЛАСНЕ ПРЯМЕ МОВЛЕННЯ – граматично й стилістично своєрідне мовлення, в якому по-особливому поєднуються прямий і непрямий способи висловлювання: *Кирило вийшов у сад... Природа зітхнула повними грудьми, зітхнув і Кирило. Невже він (пор. я) сього ніколи не бачив?* (М. Коцюбинський).

НЕЙТРАЛЬНА ЛЕКСИКА (СТИЛІСТИЧНО НЕЙТРАЛЬНА ЛЕКСИКА) – загальноживана лексика, яка не пов'язана з певними функціональними різновидами (стилями) мови і не має експресивного забарвлення.

НЕОЛОГІЗМИ – нові слова, які з'являються в мові для того, щоб позначити, назвати нові поняття, явища, процеси.

ОБРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ – спосіб передавання певних понять через художні образи, якими відтворюється не зовсім звичне бачення, сприймання людиною навколишнього світу і себе самої в ньому.

ОКАЗІОНАЛІЗМИ – в усіх випадках стилістично виразні, індивідуально-авторські неологізми, лексеми, які всенародно (навіть у всіх жанрах певного стилю) не використовуються. До них найчастіше вдаються в художніх текстах.

ОКСИМОРОН (ОКСЮМОРОН) – стилістично незвичне поєднання семантично протилежних чи віддалених слів, якими створюється і виражається нове контрастне поняття, уявлення: *гірка радість, дзвінка тиша, красномовне мовчання*.

ОМОГРАФИ – слова з різною семантикою, які розрізняються лише наголосом.

ОМОНІМИ – слова, які мають різне лексичне значення, але однакове написання і звучання.

ОМОФОНИ – слова, які утворені з однакових фонем, але відрізняються семантично і написанням.

ОМОФОРМИ – слова, що збігаються звучанням не в усіх граматичних формах.

ОРНАМЕНТАЦІЯ МОВЛЕННЯ (ОРНАМЕНТИКА) – ознака мовлення, яка створюється сукупністю таких мовностилістичних засобів, особливо лексичних, синтаксичних і ритмомелодійних, якими оздоблюється мовлення в усіх його стилях (крім офіційно-ділового стилю в його писемній формі). Орнаментация мовлення має бути стилістично виваженою, вмотивованою.

ОРФОЕПІЧНА СТИЛІСТИКА – вчення, яке передбачає вивчення й застосування в мовленні нормативної вимови тих фонем, з яких сформувалося слово. Об'єктом орфоепічної стилістики є вимова всіх

фонем окремого слова і слова в певному фонетичному контексті, в поєднанні його з іншими словами.

ПАЛІНДРОМ – слово, словосполучення, фраза або вірш, які мають однакове звучання й значення під час читання зліва направо і справа наліво. Напр.: *зараз, око, корок, потоп* та ін.

ПАРАДОКС – вислів, що протиставляється загальній істині і заперечує її. Попри суперечливість, алогічність, парадокс містить нову думку, що спонукає до подальших роздумів над висловленим. Напр.: *Не бійся досконалості, тобі не досягти її ніколи* (С. Далі).

ПАРАЛЕЛІЗМ – стилістичний засіб, фігура однакової синтаксичної побудови, розміщення схожих за певною ознакою членів речення або речень, своєрідне дублювання чого-небудь: *Як ми кохалися, як голубів пара, Тепер розійшлися, як чорная хмара* (Л. Костенко).

ПАРОНІМИ – однокореневі слова, які належать до тієї самої частини мови, мають різне або частково інше лексичне значення, однак близькі між собою фонетично, різняться афіксом (афіксами) чи окремими звуками або тільки одним звуком (фонемою).

ПАРОНІМІЧНА АТРАКЦІЯ – стилістична (риторична) фігура, побудована на текстовому зближенні співзвучних слів з метою створення комічного або образного ефекту. Напр.: *Десь був Дега. (Де? Га?) Дега. Художник. Дивак. Самітник* (Л. Костенко).

ПАРЦЕЛЯЦІЯ – синтаксичне та інтонаційне виділення певних слів речення і оформлення їх в окреме (окремі) речення з метою функціонального-стилістичного підсилення їх змісту, семантики: *Повітря тремтить від спеки, і в срібнім мареві танцюють зелені тополі. Широко, гарно, спокійно* (М. Коцюбинський).

ПАСИВНА ЛЕКСИКА – маловживані, але зрозумілі мовцям слова, у яких наявні ознаки застарілості або новизни і які обмежено функціонують у повсякденному спілкуванні.

ПАУЗА – тимчасова, але завжди стилістично вагома зупинка, перерва у мовленні.

ПЕРИФРАЗА (ПАРАФРАЗА, ПАРАФРАЗИС) – троп, стилістична фігура переказування своїми словами чужих думок, текстів: *творець «Кобзаря»* (замість *Шевченко*).

ПЕРІОД – багатослівна синтаксична конструкція й стилістична фігура з двох значеннєво-інтонаційних частин (висхідної і нисхідної), розмежованих тривалою паузою, яка в писемному мовленні найчастіше позначається комою і тире: *Коли в грудях моїх тривога То потухає, то горить: Коли загублена дорога, А на устах любов тремтить; Коли уся душа тріпоче, як білий парус на човні, / – Тоді рука моя не хоче Пером виводити пісні* (М. Рильський).

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ – троп, стилістичний прийом наділення неживих предметів, явищ природи якостями людини.

ПІДТЕКСТ – прихований смисл висловлення, який впливає із співвідношення словесних значень із контекстом і особливо – мовленнєвою ситуацією.

ПЛЕОНАЗМ – багатослів'я; нагромадження слів та зворотів з однаковим чи близьким значенням із метою увиразнення, поглиблення переконливості думки, її емоційного та звукового нагнітання. Напр.: *Тільки тобою білий святиться світ, тільки тобою повняться брості віт, запарувала духом твоїм рілля, / тільки тобою тішиться немовля, спів калиновий піниться над водою, – тільки тобою, тільки тобою!* (В. Стус).

ПОВТОР (ПОВТОРЕННЯ) – стилістична фігура, яка полягає в повторенні того ж самого слова з метою виділення якого-небудь явища, ознаки. У поетичному мовленні це рефрен.

ПОЕТИЗМ – слово або зворот особливого естетичного змісту, яке витворює специфічне враження, породжує стан духовного

піднесення. Це можуть бути назви різних міфічних істот (*німфа, пан, див, мавка* тощо), явищ природи (*весна, гроза, «бабине літо»* і т. п.), абстрактних понять, виповнених глибоким душевним переживанням (*любов, ненависть, мрія* та ін).

ПОЛЛОГ – прямий обмін думками між кількома, багатьма особами.

ПОЛІСЕМІЯ – наявність у семантичній структурі мовної одиниці двох, кількох чи багатьох значень.

ПОЛІСИНДЕТОН (БАГАТОСПОЛУЧНИКОВІСТЬ) – стилістична фігура мови, яка полягає в повторенні однакових сполучників, чим підкреслюється роль кожного з пов'язаних компонентів і єдність їх, підсилюється виразність висловлення.

ПОРІВНЯННЯ – троп, стилістичний прийом, який полягає у поясненні одного предмета через інший, близький до нього за певною ознакою (ознаками). Порівнювальна частина речення починається здебільшого сполучником (*як, мов, немов, наче, неначе, буцім, ніби* тощо).

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ – повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

ПРЕСУПОЗИЦІЯ – спільний фонд знань учасників спілкування про світ, його організацію, місце людини в ньому тощо; спільний досвід, спільний тезаурус, спільні попередні відомості про явище, подію, стан речей тощо, якими володіють комуніканти.

ПРОСТОРІЧЧЯ – різновид некодифікованої розмовної мови, що характеризується вживанням слів, зворотів, граматичних форм, позначених відтінком зниженості, грубуватості, фамільярності. У мові художньої літератури просторіччя служить засобом соціально-мовної характеристики образів. Напр.: *виприщатись, дрихнути, жерти, паскуда, насобачитись*.

ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ – офіційно визнане заняття, спеціальність) – слова або вислови, притаманні мовленню певної професійної групи осіб.

ПРЯМА МОВА, ПРЯМЕ МОВЛЕННЯ – дослівне відтворення сказаного чи написаного ким-небудь. Стилiстична сутність його (як і непрямого мовлення) завжди визначається змістом, способом реалізації, інтонаційним оформленням тощо.

РЕПЛІКА – окреме висловлювання особи, яка бере участь у розмові – в діалозі чи полілозі.

РЕЧЕННЯ – основна комунікативна мовна одиниця, для категоріальних ознак якої характерні предикативність, модальність, відносна закінченість змісту, логічна сутність, структурно-синтаксична організованість, інтонаційна оформленість.

РИМА – одна з фонетико-стилiстичних ознак мовлення, його інтонаційного оформлення. Сутність рими полягає в дотриманні певної милозвучної узгодженості в розташуванні однакових чи близьких звуків у кінці слів. Розрізняють рими чоловічі, жіночі, бідні, багаті, парні, перехресні та ін.

РИТМ – рівномірне поєднання у мовленні таких його інтонаційних ознак, як прискореність та уповільненість, напруга й послаблення, довгота й короткість, схоже й різне; рівномірне чергування елементів мови (звукових, морфемних, словесних тощо).

РИТМІКА – наука про ритми; сукупність усіх конкретних виявів ритму.

РИТОРИКА – розділ стилістики, теорія і практика мовленнєвого красномовства, ораторського мистецтва.

РИТОРИЧНЕ ПИТАННЯ – реченнєва фігура з вигляді запитання, якою не передбачається відповідь.

РІВНІ МОВИ – яруси (підкласи) загальної системи мови, що характеризуються сукупністю відносно однорідних одиниць і набором певних правил, які регулюють їх використання та групування в окремі класи і підкласи. Виділяються фонетичний, морфемний, лексичний, морфологічний, синтаксичний та інші рівні мови.

РОЗМОВНА МОВА – вияв всенародної літературної мови в її розмовно-побутовому стилі мовлення.

САРКАСТИЧНЕ МОВЛЕННЯ – мовлення в'їдливе, викривальне (особливо у формі дошкульної насмішки), часто сповнене крайньої ненависті, гнівного презирства, які виявляються не приховано, а прямо (як, наприклад, тоді, коли йдеться про іронію).

СИМВОЛ – предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища (*лотос* – символ божества в індійців, *хліб-сіль* – символ гостинності в українців, *блакитний колір* – символ надії та ін.), має філософську смислову наповненість.

СИНЕКДОХА – троп, різновид метонімії, завжди досить виразне мовленнєво-стилістичне явище, сутність якого полягає в перенесенні значення з одного слова на інше за певною ознакою.

СИНОНІМИ – слова (зрідка сполучення слів), які тотожні або близькі за своєю семантикою, але відрізняються матеріально, тобто звуковим складом.

СИНТАКСИЧНА СТИЛІСТИКА – вчення про стилістичні функції всіх різновидів словосполучень, речень, членів речення, синтаксично нечленованих конструкцій і тих особливих складових речення, які не мають статусу членів речення (звертання, вставні слова і т. ін.).

СЛЕНГ – різновид розмовної мови, яка оцінюється суспільством як підкреслено неофіційна («побутова», «фамільярна», «довірлива»). Сленгові властиво запозичувати одиниці аргю і жаргонів,

метафорично переосмислюючи і розширюючи їх значення. Напр.: *голова – байда, балабас, дах, диня, казан, казанок, кабіна, качан, маклабан.*

СЛОВА-ПАРАЗИТИ – стилістично, функціонально зайві, небажані, значеннєво безплідні слова, сполучення слів, які затемнюють смисловий сенс сказаного чи написаного: *ну...*, *теє-то як його* тощо.

СЛОВО – найпоширеніша одиниця мови й мовлення з певним лексичним значенням (повнозначні слова), або із значенням релятивним, відносним (службові слова), або слова із здатністю виражати певне волевиявлення людини, її почуття, яке при цьому не називається (вигуки). Стилістично найважливішими є слова повнозначних частин мови.

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ – лексико-семантична й граматична цілість щонайменше двох повнозначних слів, поєднаних підрядним або сурядним зв'язком. З погляду стилістичного тільки потенційно вагоме, комунікативної функції воно не виконує.

СТАРΟΣЛОВ'ЯНІЗМИ – слова, запозичені із старослов'янської мови (фонетичні старослов'янізми, морфологічні, семантичні). Вони стилістично виразні, забарвлюють мовлення відтінком минувшини, старовини, урочистості або й гумору, іронії: *Умре муж велій в власяниці* [одяг з волосся тварин] (Т. Шевченко).

СТИЛІ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ – особливі лексичні, граматичні різновиди мови, кожен з яких становить відносно окрему підсистему мови – з усіма властивими їй мовними одиницями і стилістичними функціями (стилістемами).

СТИЛІЗАЦІЯ – стилістичний засіб свідомого переймання й використання своєрідних мовних засобів, переважно лексичних і граматичних, які властиві певному стилю, жанрові.

СТИЛІСТИКА (ЛІНГВОСТИЛІСТИКА) – розділ науки про мову; лінгвістичне вчення про функціонування й використання мови.

СТИЛІСТИКА ЗАГАЛЬНА – стилістика, яка має своїм об'єктом усі літературні мови, властиві різноструктурним одиницям усіх літературних мов спільні, тотожні або однакові комунікативно-стилістичні функції; загальна теорія стилістики.

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ – стилістичний матеріал мови в межах усіх її стилів і жанрів, відпрацьованість стилістичних функцій кожної мовної одиниці; її здатність виражати певний комплекс думок і почувань, у яких мають потребу всі, хто послуговується українською мовою.

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ – найтипівіше, зразкове, нормативне й комунікативно доречне використання мовцем, усього того, що позначається терміном «стилістика мови».

СТИЛІСТИКА ПОРІВНЯЛЬНА – галузь знань, у якій досліджується й витлумачується спільне й специфічне в стилістичній системі споріднених (найчастіше) або й неспоріднених мов.

СТИЛІСТИКА ЧАСТКОВА – галузь знань про стилістичні функції мовних одиниць окремої мови.

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС – різновид стилістики, галузь знань про функції словосполучень, членів речення, речень і синтаксично нечленованих конструкцій (слів-речень – стверджувальних, заперечних, питальних, спонукальних, емоційно-оцінних та ін.).

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ – мовні одиниці, тропи і фігури мовлення, стилістичні прийоми, мовленнєві стратегії і тактики, які використовуються при вираженні стилю. Стилiстичнi засоби представленi на всiх рiвнях мовної структури, найбільше – на лексичному.

СУРЖИК – різновид нормативного мовлення, яке певною мірою супроводжується спотвореними словами рідної мови або інших мов, зокрема російської: *бельйо, бумага, без надобности* та ін.

ТАБУ – заборона на вживання певних слів, що зумовлюється містично-забобонними, соціально-політичними, культурними та морально-етичними чинниками.

ТАВТОЛОГІЯ – стилістичний прийом, який полягає в спеціальному чи непередбаченому повторенні тих самих, спільнокореневих або близьких за значенням слів: *раненько-раненько*. Тавтологія може бути семантично, отже й стилістично, хибною: *перший дебют*.

ТЕКСТ – писемний або усний мовленнєвий масив, найчастіше багатослівна семантична й граматична єдність, утворена одним чи кількома реченнями, що виражає завершену думку; поєднання слів «від крапки до крапки» або певний словесний відрізок мовлення, який графічно розчленований кількома чи багатьма крапками.

ТЕМП МОВЛЕННЯ – швидкість вимови елементів мови, її одиниць. Стилістично важливий мовленнєвий засіб, який по-різному впливає на слухачів.

ТЕРМІНИ – здебільшого слова з найменш виявленою стилістичною функцією; їх визначальна ознака – однозначність, через що терміни найбільшою мірою використовуються в мовленні науковому.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – одна з визначальних комунікативних ознак мовлення, яка полягає в тому, що кожному з мовних одиниць потрібно використовувати з тим лексичним значенням, яке вже усталилось у всенародній мовленнєвій практиці. Вона найбільше пов'язана з його нормативністю, правильністю і логічністю мовлення.

ТРОП – мовностилістичний засіб, який полягає у вживанні слова чи сполучення слів у переносному значенні.

ФАМІЛЬЯРНА ЛЕКСИКА – слова, які використовуються в мовленні безцеремонно, без дотримання етичних норм, усталених позитивних якостей мислення, свідомості.

ФОЛЬКЛОРІЗМИ – стилістично оригінальні й виразні мовленнєві одиниці усної народної творчості, які використовуються не тільки в народно-діалектному мовленні (щоденному, невимушеному мовленні переважно селян), а й у художніх текстах, у яких ідеться, зокрема, про світосприймання минулого й сучасного: *чорнії брови, карії очі*.

ФОНЕТИЧНА СТИЛІСТИКА (ФНОСТИЛІСТИКА) – лінгвістичне вчення про функцію (функції) окремої фонемі і про поєднання фонем у словах і між словами в межах усієї мовної системи, а також про функціональний вияв нормативно-літературної вимови слів, про наголошування слів, про типову інтонацію мовних одиниць.

ФОНЕТИЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ – засоби, які виявляються у функціональному використанні потенційних можливостей окремої фонемі (звука) або фонемі (фонем) у слові, словосполученні й реченні; у частотності використання фонем у всіх стилях і жанрах мовлення; у найрізноманітніших фонетичних повторях (у рефренах, алітерації, асонансі, анафорі, епіфорах, римі, ритміці, звуковідтвореннях, звуконаслідуваннях і т. ін.).

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ (ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ, ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ЗВОРОТ, ФРАЗЕМА) – лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЄДНОСТІ – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗРОЩЕННЯ – семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень їх компонентів.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ СПОЛУЧЕННЯ – звороти, в яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв'язане значення.

ШТАМП МОВИ, МОВЛЕННЯ – літературні слова, сполучення слів, які здебільшого вживаються традиційно, за досить усталеною мовленнєвою звичкою. Це мовні моделі, звичні для мовлення в межах більшості жанрів публіцистичного стилю: *зустрітися з метою обговорення питання* (пор. *зустрітися, щоб обговорити питання*), а також образні, але занадто часто вживані сполучення слів: *біле золото – бавовна, чорне золото – вугілля чи нафта*.

При укладанні словника використано праці:

1. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
2. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
3. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
4. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
5. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: Практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
6. Українська мова : енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с. : іл.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ІСПИТУ З КУРСУ «ПРАКТИЧНА СТИЛІСТИКА»

1. Стилїстика як лїнгвїстична наука та навчальна дисциплїна. Предмет і завдання стилїстики. Взаємодїя з їншими науками і навчальними дисциплїнами.
2. Структура стилїстики як науки. Практична стилїстика та її завдання.
3. Методи лїнгвостилїстичних дослїджень.
4. Норми сучасної української лїтературної мови. Роль ЗМІ в поширеннї норм української лїтературної мови.
5. Стилї сучасної української лїтературної мови: розмовний, офїційно-дїловий, науковий, публїцистичний, художнїй, епїстолярний, конфесїйний.
6. Експресивнї стилї. Індивїдуальний стиль. Стиль викладу.
7. Контекст. Експресивнїсть. Конотацїя. Колорит. Орнаментика.
8. Фоностилїстика. Основнї засоби фоностилїстики.
9. Евфонїя як галузь фоностилїстики. Засоби досягнення милозвучностї й фонетичнї синонїми.
10. Фонїка. Особливостї звукового символїзму. Експресивнї можливостї звукїв.
11. Лексична стилїстика як роздїл практичної стилїстики. Загальна стилїстична характеристика словникового складу української мови: а) за стилїстичним забарвленнєм; б) за походженнєм; в) за активнїстю використання; г) за структурою лексичних значень; д) парадигми слїв за лексичними значеннями; е) за сферою використання.
12. Методи дослїдження лексичного складу мови.
13. Стилїстичне використання багатозначностї та омонїмїї. Омонїми в публїцистичному стилї.
14. Паронїмїя як лексичне й стилїстичне явище. Паронїмїя як вада тексту.
15. Синонїми в стилїстичному аспектї. Типи синонїмїв. Евфемїзми, перифрази та їншї стилїстичнї фігури, що будуються на основї синонїмїї.

16. Антонімія як лексичне та стилістичне явище. Антоніми загальнономвні та контекстуальні. Антитеза, оксиморон та інші стилістичні фігури, що будуються на основі антонімії.
17. Стилiстичне використання синонімії, антонімії, омонімії, паронімії у текстах ЗМІ.
18. Групи лексики сучасної української мови за походженням. Інтернаціоналізми, запозичення, власне іншомовні слова, екзотизми, варваризми та їх стилістичні можливості.
19. Старослов'янiзми в сучасній українській мові. Критерії використання лексики іншомовного походження в ЗМІ.
20. Стилiстичні особливості застарілої лексики. Історизми й архаїзми в публіцистичних текстах.
21. Неологізми загальнономвні й авторські. Оказіоналізми в засобах масової інформації.
22. Термінологія як компонент української лексики. Роль термінів у різних стилях мови. Особливості використання термінів у публіцистичних текстах.
23. Професіоналізми, їх типи, способи творення, можливості використання. Жаргонізми й арготизми (зіставна характеристика), можливості вживання в окремих функціональних стилях.
24. Діалектизми в номінативній та стилістичній функції. Межі використання розмовних, просторічних та діалектних елементів у літературній мові, зокрема в засобах масової інформації.
25. Фразеологічна стилістика та її одиниці (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення, крилаті вислови, афоризми, прислів'я, приказки). Функціонування фразеологізмів у різних стилях.
26. Багатозначність стійких словосполучень. Стилiстична роль багатозначності, синонімії й антонімії фразеологізмів. Міжмовні фразеологічні відповідники.
27. Стилiстичні особливості трансформованих фразеологізмів у публіцистичних текстах.
28. Образність як домінантна риса фразеологізмів.
29. Граматична стилістика як синтез морфемно-словотвірної,

морфологічної та синтаксичної стилістики.

30. Стилiстичнi функцiї засобiв словотвору (афiксацiя, осново- та словоскладання тощо).

31. Граматична стилістика. Стилiстичне використання iменникiв у публiцистичному стилi.

32. Iменниковi категорiї у стилiстицi: категорiя роду (родова заміна; порушення морфологiчних норм щодо визначення роду в iншомовних iменниках).

33. Iменниковi категорiї у стилiстицi: категорiя числа (множиннi та одиничнi iменники, заміна однини множиною з певною стилiстичною метою).

34. Iменниковi категорiї у стилiстицi: вiдмiнковi парадигми (категорiї форм знахiдного вiдмiнка та його паралельнi форми, кличний вiдмiнок iменникiв у текстах рiзних функцiональних стилiв, форми давального вiдмiнка та його функцiї в офiцiйно-дiловому стилi).

35. Вiдмiнювання прiзвищ (власне українськi прiзвища, жiночi прiзвища на -о, прiзвища iншомовного походження, складнi прiзвища).

36. Стилiстичнi особливостi вживання складних слiв (визначення роду, вiдмiнювання).

37. Стилiстичнi особливостi конкретних та абстрактних iменникiв (використання таких слiв у рiзних функцiональних стилях та частотнiсть вживання).

38. Стилiстичне призначення загальних та власних назв.

39. Стилiстичне функцiонування прикметника у ЗМІ.

40. Стилiстичне використання форм прикметникiв (повнi i короткi, стягненi i нестягненi) у рiзних функцiональних стилях.

41. Стилiстичне використання розрядiв прикметникiв (якiснi, вiдноснi та присвiйнi). Стилiстична функцiя промiжних розрядiв прикметникiв (якiсно-вiдноснi, вiдносно-присвiйнi та якiсно-присвiйнi).

42. Стилiстична спроможнiсть ступенiв порiвняння прикметника.

43. Стилiстичне використання займенникiв та числiвникiв у мовi

ЗМІ.

44. Стилістичні можливості різних розрядів займенників, змішування форм присвійних займенників та їх паралельні варіанти.
45. Стилістичне використання числівників (кількісних та порядкових).
46. Збірні числівники та їх використання у різних функціональних стилях.
47. Стилістичні властивості дієслова у публіцистичному тексті.
48. Творення та використання часових та способових форм дієслова.
49. Часова заміна дієслів (використання форм теперішнього часу у значенні позачасовості, давноминулий час тощо). Синонімія форм часу та способу.
50. Творення і стилістичне використання дієслівних форм (дієприкметника та дієприслівника). Порушення, що трапляються у використанні дієслівних форм.
51. Стилістичне використання прислівників.
52. Стилістичні можливості службових частин мови (прийменників, сполучників, часток).
53. Стилістичний потенціал вигуків.
54. Стилістика синтаксичних засобів у публіцистичному стилі.
55. Стилістичні ресурси простого речення. Порядок слів у простому реченні.
56. Стилістичні особливості використання односкладних речень.
57. Стилістичне використання синонімічних та паралельних синтаксичних конструкцій у різних функціональних стилях Стилістика складного речення.
58. Стилістична роль компонентів ускладнення речення.
59. Стилістичні функції прямої, непрямої та невластиве прямої мови. Способи передачі чужої мови в офіційно-ділових, наукових та публіцистичних текстах. Роль прямої мови в публіцистичних текстах.
60. Монолог, діалог, полілог у різних стилях мови. Особливості діалогу в художніх та публіцистичних текстах. Композиційні та стилістичні функції полілогу.
61. Стилістика складних синтаксичних сполук. Період як особлива

синтаксична конструкція. Структура та види періодів.

62. Тропи. Характеристика основних тропів, їх уживання в різних стилях української мови.

63. Епітет та його лексико-семантичні групи: традиційні, кольористичні, епітети внутрішньо психологічного сприймання. Граматичне вираження епітетів: прикметник, дієприкметник, прислівник тощо.

64. Метафора та її різновиди: метонімія, синекдоха. Персоніфікація.

65. Порівняння та його граматичне вираження: порівняльний зворот, підрядне речення, орудний відмінок іменника тощо. Стилістичні функції в публіцистичному тексті.

66. Стилістичні фігури, їх класифікація. Особливості функціонування в текстах ЗМІ.

67. Стилзація. Види стилзації.

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Навчально-методичне видання

САВЧУК РУСЛАНА ЛЮБОМИРІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРАКТИЧНА СТИЛІСТИКА»

ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА»

В авторській редакції

Папір офсетний, друк цифровий,
підписано до друку 12.08.2019,
формат 60x84/16, ум. друк. 3,7 арк.
Зам. № 146 від 12.08.2019, наклад 100 прим.

Виготовлювач Голіней О. М.
76008, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128,
тел.: (0342) 58 04 32, 050 540 30 64